

Socialklasser och yrkesgrupper vid de politiska valen.

*Professor HERBERT TINGSTEN fortsätter
bär sin framställning av valpolitiska problem
med ledning av statistikens vittnesbörd.*

I föregående artikel nämndes att röstplikt krävts som en konservativ garanti. Detta sammanhänger dels med den inrotade föreställningen att valskolkarna i relativt stor utsträckning skulle vara att finna bland de socialt och kulturellt högtstående samhällsgrupperna, dels med uppfattningen att underlåtenhet att

rösta ofta skulle bero på överdriven försiktighet och samvetsgrannhet.

Kjellén indelar de icke-röstande i vissa psykologiskt bestämda grupper: pessimisterna, som inte anse det lönt att rösta, optimisterna, som tro att allt går bra deras insats för utan, de räddhågade, som icke vilja stöta någon genom att ta politisk position, de principfasta, som icke helt kunna ansluta sig till något partis uppfattning och därför ställa sig utanför politiken, de finkänsliga som stötas bort av det politiska livets avigsidor, de likgiltiga av olika kategorier. Huvudsakligen äro valskolkarna, anser Kjellén, att söka inom de grupper som på grund av sin sociala ställning och sin psykologiska inriktning äro predisponerade

att rösta borgerligt. Den tyske statsrättsläraren Laband gav i en framställning av röstpliktens innebörd ämpla erkännanden åt de icke-röstande: "Den allmänna röstpliktens politiska värde ligger däri att de folkgrupper tvingas delta i valet som eljest på grund av valprogrammets måttlöshet och dårskap och av äckel inför valkampens tygellöshet skulle hållit sig borta från valet. Dessa grupper äro inte alls de politiskt likgiltiga, utan tvärtom de besinningsfulla och moderata element som resa ett passivt motstånd mot den hetstaktik som tillämpas av de extrema partiernas talesmän, som förtvivla om framgång för den måttfulla riktningen gentemot det inflytande som nitiska demagoger ut-

öva på massorna." Det allmänna intrycket av karaktäristiken är att valskolkarna utgöra en politiskt överkultiverad, överkänslig folkgrupp. Man torde lugnt kunna utgå ifrån att enligt den konservative Labands uppfattning dessa egenskaper predestinerade till konservatism.

På de psykologiska resonemangen angående de icke-röstande skola vi icke ingå; säkert är att de icke stödjas av något som hälst erfarenhetsmaterial. Föreställningen att röstningsfrekvensen skulle stå i omvänd proportion till den sociala standarden är grundfalsk; så gott som alla undersökningar av frågan tyda på att förhållandet i regel är det motsatta, d. v. s. att valdeltagandet stiger med den sociala standarden. De ojämförigt mest givande uppgifterna rörande denna fråga återfinnas i Sveriges officiella statistik. Samtliga i denna statistik ingående redogörelser för andra-kammarvalen 1911—1928 skilja, med ett undantag, på valdeltagandet inom olika socialklasser och yrkesgrupper. Blott ett par erinringar skola göras om resultaten. Huvudindelningen är i tre socialklasser; den första kan sägas innefatta den egentliga överklassen (mindre än 5 procent av de röstberättigade år 1928), den andra omfattar hemmansägare, hantverkare, kontorister m. fl. (bortåt 40 procent av de röstberättigade 1928), till den tredje klassen hör vad man i dagligt tal kallar arbetarklassen. Valdeltagandet sjunker genomgående för varje socialklass. Vid de tre valen 1921—1928 var skillnaden i röstningsfrekvens mellan männen i första och andra klassen i genomsnitt 7,7 procent, mellan männen i andra och tredje klassen 6,2 procent, mellan männen i första och tredje klassen sålunda 13,9 procent. En jämförelse mellan till olika sociala klasser hörande grupper inom samma yrkesområde är belysande. Godsägarnas genomsnittliga röstningsfrekvens var 85,1, hemmansägarnas 69,4, rättarnas

65,8, torparnas 55,4 och jordbruksarbetarnas 53,1 procent. I medeltal röstade 1924 och 1928 av de större företagen (gruppen fabriker och andra) 84,1 procent, av kontorister och verkmästare 71 procent, av industriarbetarna 65,9 procent.

Statistiken skiljer vidare inom de olika socialklasserna på män och kvinnor samt bland kvinnorna på hustrur, övriga familjemedlemmar och yrkesutövare. Kvinnorna rösta mindre än männen; hustrurnas valdeltagande är avsevärt högre än andra kvinnogrupper. Intressant är att iaktta att ju mindre valdeltagandet är inom en av dessa kategorier, desto större är skillnaden i röstningsfrekvens mellan till olika socialklasser hörande grupper av densamma. Detta framgår av följande tabell, som anger det genomsnittliga valdeltagandet vid valen 1921—1928 för de skilda socialklasserna och för de nu berörda grupperna inom desamma.

	Klass I	Klass II	Klass III	Tillsammans
Män	75,5	67,8	61,6	64,8
Kvinnor	71,2	54,9	48,2	52,2
Hustrur	78,1	64,0	62,1	63,8
Övriga familjemedlemmar	53,7	35,2	28,6	33,3
Yrkesutövare	65,1	48,3	32,8	40,7
Tillsammans ..	73,3	61,0	54,7	58,2

De gifta kvinnornas "sociala" valkurva avviker alltså icke alltför starkt från männens; att hustrurna i två av de tre klasserna rösta mer än männen sammanhänger med förhållanden som i följande artiklar skola utredas. Bland "övriga familjemedlemmar" och "yrkesutövare" faller däremot valdeltagandet mycket starkt från klass till klass. Förbluffande kraftig är skillnaden mellan de yrkesutövande kvinnornas valdeltagande i olika klasser; bland dessa kvinnor är i första klassen röstningsfrekvensen dubbel så hög som i den tredje. Det förtjänar också påpekas att inom arbetarklassen de ogifta arbeterskorna visa ungefär hälften så stor deltagarprocent som de gifta. Över huvud är det slående hur skillnaden i valdeltagande socialklasserna emellan inom de nu berörda kategorierna växer allteftersom valdeltagandet inom vederbörande kategori sjunker.

Parentetiskt må anmärkas att den nu angivna "regeln" synes ha generell räckvidd. Ju högre röstningsfrekvensen inom en viss grupp är, desto mindre är vad man kan kalla spridningen i valdeltagande inom gruppen. Man kan t. ex. genomgående konstatera att om vid ett visst val hög röstningsfrekvens föreligger, skillnaden i valdeltagande mellan olika kategorier (socialgrupper, män och kvinnor, åldersgrupper o. s. v.) är relativt låg. För lösningen av åtskilliga problem inom senare tids politiska historia är denna regel av betydande värde.

Såsom redan antytts ge en må undersökningar från skilda länder vid handen att de i Sverige gjorda iakttagelserna i fråga om valdeltagandet inom skilda socialklasser ha generell giltighet. Uppgifter som i huvudsak peka i samma riktning föreligga från åtskilliga tyska städer, från lantdagsvalen i Sachsen 1922, från Wien, från vissa städer i Schweiz, från Chicago och Ohio samt från ett par kommunalrådsval i Köpenhamn.

Blott ett par exempel. En synnerligen ingående redogörelse för valdeltagandet inom olika yrkesgrupper gjordes i kantonen Basel-Stadt vid 1932 års val av kantonal representation. Med ledning av de här anförda uppgifterna har röstningsfrekvensen uträknats inom tre skilda klasser, som i möjligaste mån avgränsats på samma sätt som socialklasserna i Sveriges officiella statistik. Enligt denna uträkning blir valdeltagandet i första socialklassen 78,5 procent, i andra klassen 69 procent och i tredje klassen 60,7 procent. En enskild forskare har gjort en detaljerad undersökning rörande valdeltagandet i en kommun i Ohio vid 1924 års presidentval. Genom en rad olika jämförelser klarlägges att röstningsfrekvensen stiger med den sociala standarden. Så t. ex. var valdeltagandet bland i egna hem satta personer nära 69 procent, bland övriga valmän icke fullt 58 procent; av de väljare som icke universitetsstudier röstade över 78 procent, av dem som gått igenom läroverk 69,6 procent, och av dem som endast besökt folkskola 57,2 procent. Av särskilt intresse äro undersökningarna rörande kommunalvalen i Köpenhamn 1909 och 1913. Dessa gävo vid handen, dels att röstningsfrekvensen var avgjort högst inom överklassyrkena, dels att den inom de olika yrkeskategorier steg med inkomsten. För att exemplifiera det sistnämnda förhållandet ange vi i följande tabell valdeltagandet inom olika yrkesgrupper i kategorin fria yrken vid 1913 års val.

Inkomstgrupper.	Män	Kvinnor
800—1.000 kr.	67,3	67,9
1.000—1.200 "	76,5	67,4
1.200—1.500 "	74,7	69,7
1.500—3.000 "	81,2	72,8
3.000—6.000 "	86,7	75,7
6.000 kr. och mer	86,8	80,0

Valstatistik från skilda håll tyder också på att valdeltagandet inom en socialgrupp regelmässigt stiger med socialgruppens relativa storlek. Belysande är redogörelsen för 1928 års riksdagsmannaval i Sverige. I denna indelades landskommunerna i tre huvudgrupper, grupp A, omfattande kommuner där socialgruppen III utgjorde högst 30 procent av befolkningen, grupp B, där den lägsta socialgruppens andel var mellan 30,1 och 60 procent, samt grupp C, där den lägsta socialgruppens andel var över 60 procent. Grupperna B och C indelades vidare i vardera tre kategorier, B 1, B 2 och B 3, respektive C 1, C 2 och C 3, allteftersom jordbrukarna utgjorde över 60, 30,1—60 och högst 30 procent av befolkningen. Av dessa grupper hade uppenbarligen C 3-kommunerna den talrikaste industriarbetarbefolkningen. Städerna indelades endast i tre huvudgrupper, A, B och C, allteftersom socialgrupp III utgjorde högst 50, 50,1—60 och över 60 procent av befolkningen. Då valdeltagandet inom de olika grupperna beräknades visade det sig att socialgrupperna röstade mest inom de kommuner där de voro starkast representerade. Särskilt starkt gjorde sig denna tendens gällande vad beträffar socialgrupp III, och inom denna grupp alldeles speciellt i fråga om kvinnorna. Sålunda var vad landskommunerna beträffar skillnaden mellan valdeltagandet bland männen i denna socialgrupp i å ena sidan kommuner av gruppen A, å andra sidan kommuner av gruppen C 3 icke mindre än 14,4 procent; motsvarande skillnad bland kvinnorna var 18,7 procent. I städerna av grupp C röstade männen inom den lägsta socialgruppen 3,3 procent och kvinnorna inom samma grupp 8,6 procent mera än i städerna av grupp A.

Från andra länder föreligga icke undersökningar på denna punkt. Beträffande valen i åtskilliga städer finnas dock så fullständiga uppgifter att jämförelser äro möjliga. Detta gäller t. ex. kommunalvalen i Köpenhamn 1913. Bland handelsidkarna var röstningsfrekvensen i genomsnitt i de sju kretsar där gruppen utgjorde mindre än 10 procent av väljarna 76,5 procent, i övriga åtta kretsar 83,6 procent. Bland arbetarna var det genomsnittliga valdeltagandet i de nio kretsar där gruppen utgjorde mindre än 40 procent av väljarna 79,7 procent, i övriga sex kretsar 82,8 procent. Vid nationalrådsvalen i Wien 1923 var de manliga arbetarnas genomsnittliga röstningsfrekvens i de distrikt där de utgjorde mindre än 10 procent av väljarkåren 91,6 procent, i de distrikt där de voro mellan 10—20

procent av väljarna, 93,4 procent och i de återstående distrikten 95,3 procent. Orsakerna till den angivna tendensen kunna diskuteras. Kanske beror den helt enkelt på att den propaganda som riktar sig till en viss socialgrupp aktiviseras i förhållande till gruppens styrka inom valkretsen.

Det är knappast behöfligt att framhålla att ett mycket starkt sammanhang föreligger mellan socialklasser och politiska partier. Det kan här icke komma i fråga att belysa styrkan av detta sammanhang i olika länder. Jag vill endast understryka att enligt statistiska uppgifter från skilda håll medlemmarna av en socialgrupp rösta med det parti till vilket socialgruppen närmast kan anses anknuten i en utsträckning som är proportionell till socialgruppens styrka inom vederbörande område; så t. ex. synas arbetarna rösta mera socialdemokratiskt inom arbetardistriktet än i distrikt av annan social struktur.